

ULUSLARARASI REKABET VE TÜRK GIDA SANAYİİ

“Türk Tarımının ve Gıda Sanayinin Bugünü ve Sorunları”

**Şemsi Kopuz
Gıda Dernekleri Federasyonu, Başkan**

**4 Şubat 2005
Ceylan Intercontinental, İstanbul**

Sayın Bakanım, Değerli TÜSİAD Yöneticileri, Değerli Dinleyiciler,

Konuşmamın başında, başkanı bulunduğum Gıda Dernekleri Federasyonu hakkında sizleri bilgilendirmek istiyorum:

Gıda Dernekleri Federasyonu, temellerini 1999 yılında kurulan ve 2001 yılında 14 üye dernek arasında imzalanan bir protokolle hayatına başlayan ve gıda sektörünün ve buna bağlı olarak da tarımın sorunlarına kurumsal bir üst kimlikle çözümler üretmek, sektörün dünya standartlarına ulaşmasını ve dünya genelinde rekabet ortamlarına hazırlanmasını temel amaç edinmiş olan Gıda Dernekleri Platformu'nun üzerine atmıştır.

Bu amacı gerçekleştirecek ulusal politikaların oluşturulmasına katkıda bulunmak ve Avrupa Birliği süreci içerisinde Türk gıda sektörü için elzem olan uluslararası sektörel entegrasyonu sağlayacak şekilde yapısal rekabet gücünün oluşturulması Gıda Dernekleri Federasyonu'nun temel hedefidir. Ulusal ve uluslararası bilimsel kural ve ölçütleri esas alarak ülkemizin kalkınmasına sektörel destek sağlayarak, haksız rekabete yol açmayacak serbest piyasa koşullarını oluşturmak, federasyonun temel ilkesidir. Ayrıca Gıda Dernekleri Federasyonu, gıda sektörünün toplumsal işlevini de göz önüne alarak halkımızın sağlıklı, kaliteli ve en ekonomik biçimde beslenmesini sağlamak misyonunu da yüklenmiş bulunmaktadır.

Ben hemen ülkemizde Gıda Sanayinin durumunu sizlerle paylaşmak istiyorum;

Türk ekonomisinin önemli yapı taşlarından birini teşkil eden gıda sektörünün yatırım , üretim, istihdam ve ihracatı ile ülke ekonomisinin en canlı ve intibakı en kuvvetli sektörü konumunda olduğu bilinmektedir. Bununla beraber ülkemizde yeterli ve sağlıklı beslenme için gıda maddesi kaynaklarının temin ve geliştirilmesi yolunda makro politikalar oluşturulamamış ya da yanlış politikalar izlenmiştir.

2000'li yılların en stratejik sektörü olan tarım ve gıda sanayinin dünya insanlığının geleceği açısından ileriye yönelik programlarla geliştirilmesi ve özellikle iklimsel yapısı itibariyle fevkalade uygun bir ortama sahip olan ülkemizde bu stratejinin uygulanması gerekmektedir. Bu amacı gerçekleştirecek ulusal politikaların oluşturulmasına katkıda bulunmak ve AB entegrasyonu sürecinde Türk Gıda Sektörü için elzem olan uluslararası bilgi ve teknoloji aktarılmasının hızlandırılması gereği, hükümetlerle sektörel kuruluşların birbirleriyle uyumlu çalışmaları gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Burada AB sürecine ve DTÖ anlaşmalarına biraz eğilmekte fayda görüyorum. DTÖ anlaşmalarına uyumun rasyonelleştirilmesi son derece önem taşımaktadır.

Şu anda Türkiye tarımını yakından ilgilendiren üç süreç, birbiri içine geçmiş durumda sürmektedir. Türkiye 2000 yılından bu yana iç pazara dönük bir Tarım Reformu başka deyişle “sübvansiyon reformunu” sürdürmektedir. Tarım Anlaşması müzakerelerinin çerçevesi belli olmuştur. Türkiye “müzakere tarihi” bağlamında AB'nin Ortak Tarım Politikasına uyum çabaları içine girmiştir. Türkiye bu üç sürecin etkileşimiyle etkilenecektir. Örneğin AB'nin Ortak Tarım Politikasına uyum, Dünya Ticaret Örgütünün gelecekteki anlaşmasının sonuçlarından bağımsız değildir. Türkiye Anlaşmaya gelişmekte olan ülke olarak uyum gösterse bile, aynı zamanda AB'ye uyum için Dünya Ticaret Örgütü'nün Tarım Anlaşmasından etkilenmiş Ortak Tarım Politikasına (gelişmiş ülke gibi) uyum çabaları içine de girecektir.

Bu etkileşime rağmen üç sürecin de amaçları, kapsadıkları ya da etkiledikleri çıkar grupları ve değişikliklerin uygulanabilmesi için öngörülen zaman, zaman perspektifleri ve bu konuları yürüten (Türkiye'deki) bürokratik kadrolar oldukça farklıdır. Tarım Reformunun amacı yeni tarım politikasına işlerlik kazandırabilmektir. Bu politikayı uygulayanlar örneğin Türkiye'nin uygulamaya başladığı doğrudan gelir desteğinin diğer ülkeler üzerindeki etkisiyle ilgilenmeyeceklerdir. Dış Ticaret ve Uyum uluslararası olduğundan daha fazla müzakere ve uzlaşmayı gerektirmektedir. Örneğin hükümet açısından çiftçileri ikna etmek ya da iknaya zorlamak, AB ülkeleriyle uzlaşabilmekten daha kolay olabilir.

AB'nin Ortak Tarım Politikası, Dünya Ticaret Anlaşmasından etkileneceğine göre Türkiye, ticaret anlaşmasından hem doğrudan hem de uyum açısından dolaylı olarak etkilenecektir. Bütün farklılıklara ve bu süreçlerin birbirlerinin uzantısı olmamasına rağmen aralarında tutarlılık sağlanması beklenebilecek ve hedeflenecek en önemli konudur.

Bu noktada tüm süreçlere mantıklı yaklaşmak durumundayız; politik ve ideolojik taassublar; ülkemizi rasyonel çözümlerden uzaklaştıracaktır.

Dünya genelinde gıda sektörünün en popüler konusu bildiğiniz gibi Biyoteknoloji ve Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar: Türkiye gerek ekolojik koşullarının uygunluğu ve zengin genetik kaynaklarının varlığı gerekse nüfusunun önemli bir kısmının tarımla uğraşması açısından, sürdürülebilir tarım tekniklerinin yanında modern biyoteknolojinin de her yönünden yararlanarak tarımda verimliliğini artırmak zorundadır. Belirtilen hedeflere yönelik çalışılmadığı takdirde gelecekte bu dışa bağımlılık artarak devam edecektir. Bu itibarla, Türkiye bir taraftan moleküler biyoloji ve transgeniklerle ilgili insan kaynaklarını ve temel araştırma altyapısını geliştirirken, ağırlıklı olarak da moleküler ıslah konusuna eğilmeli ve öncelikle Türkiye için önemli ürünlerde yüksek verim ve kalite, stres koşullarına dayanıklılık gibi özgün konularda ıslah hedeflerine yönelik projeler yürütülmelidir. Burada hemen belirtmeliyim ki şu sıralar gündemde olan **Ulusal Biyogüvenlik Kanunu**'nun bu haliyle çıkması Türkiye'de modern biyoteknoloji çalışmalarını teşvik edici nitelikte değildir.

Ulusal Biyogüvenlik Kanun taslağı "GDO ve ürünleri" gibi çok kapsamlı ve değişik özelliklerdeki bir ürün grubu için araştırma ve geliştirme faaliyetlerinden depolama ve nakliye faaliyetlerine kadar tüm işlemleri içeren genel bir biyogüvenlik sistemini belirleme amacındadır. Eldeki taslak AB mevzuatında çok sayıda direktif ve regulasyon ile düzenlenen böylesine geniş bir alanı tek başına kapsamakta yetersizdir. Konunun Gıda Güvenliği ile yakın ilgisi nedeniyle, AB'de olduğu gibi (Regulation No 1829/2003), Gıda ve Yem alanında ayrı bir yasal düzenlemenin gerekli olduğuna inanıyoruz.

Bu kanun tasarısı ile belirlenen hukuki ve cezai sorumluluklar o denli ağırdır ki ülkemizin gelecekteki tarım, gıda ve yem sanayii için son derece önemli olacak olan bilimsel ve ticari biyogenetik çalışmalar duyulacak korku nedeniyle gelişemeyecektir.

İnsan, hayvan, bitki ve çevre sağlığı ve güvenliğinden ödün vermeyen bir ulusal biyogüvenlik sisteminin kurulması tabii ki birinci dereceden önceliğimiz olmalıdır. Ancak bu hedefe ulaşmak için biyoteknolojik çalışmalarını caydırmaya yönelik yasal düzenlemeler çözüm değildir.

Gıda Sektöründe Yabancı Sermaye ve Kayıt dışı İle Mücadele: Türk ekonomisinin gelişen bir ekonomi olması dolayısıyla içinde bulunduğumuz gıda sektörünü en çok etkileyen unsur

bir adıyla haksız rekabet diğerk adıyla kayıt dışı ekonomidir. Kayıt dışı için vergi alınmıyor biliyorsunuz. KDV'siz bir satış gerçekleştiriliyor. Zaman zaman yurtdışından kaçak ürünler geliyor. Bir yandan bizden istihdamın arttırılması istenirken diğerk yandan kayıt dışının önünün alınamaması sektörü çok zor durumda bırakıyor. Bizim tespitlerimize göre kayıt altına alınamadıkları için kayıt dışından devletin sadece vergi kaybı 3 milyar doların üzerindedir. Eğer kamu ve özel sektörlerde bulunan tüm ilgililer olarak birlikte hareket edersek bu sorunun da üstesinden gelebiliriz. Gıda sanayindeki Yabancı Yatırım oranının arttırılması hepimiz iyi biliyoruz ki kayıt dışı problemini çözmemize bağlıdır.

Çok bildik bir şeyi burada sizinle paylaşmak istiyorum;

Siyasi İstikrar - Ekonomik İstikrar ve Eşit Rekabet Koşulları bu sadece yabancınn değil yerli sermayenin de aradığı en temel kriterlerdir. Biz bu güne dek bir yandan yabancı sermaye diye kıvranırken diğerk yandan yerli sermayemizin ülkemizden kaçışını göz ardı ettik. Bugün ekonomik ve siyasi anlamda istikrarı yakalamışken hala eşit rekabet koşullarını oluşturamadık yani kayıt dışında uluslararası arenada sınıfta kaldık.

Kobilerin Vergi Yükünün Hafifletilmesi: Gelişmiş ülkelerle azgelişmiş ülkelerin vergi yükleri karşılaştırılırken efektif vergi yüküne ulaşabilmek için ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarının da karşılaştırılması gerekir. Bu yapı vergi sistemini ve ondan beklenen sonuçları doğrudan etkiler. Diğerk bir ifadeyle vergi sistemi ve vergi sisteminin yaratacağı fiskal sonuçlar ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal yapı ile yakından ilgilidir. Tarım ve gıda sektörünün payı vergilenebilir tabanın büyüklüğünü etkilemesi açısından önemlidir. Tarım ve gıda sektörünün payı yükseldikçe vergilenebilir tabanın genişliği daralır. Dolayısıyla ekonomik yapı ne kadar farklı ise vergi yükü karşılaştırması da o ölçüde anlamını yitirir. Bu noktada özellikle Hükümetin KDV indirimi konusunda attığı adım olumlu olmakla beraber ne yazık ki yeterli düzeyde değildir. Gıda sanayinin gelişimi için KOBİ'lerin önünün açıcı farklı tedbirlerin alınması gerekmektedir. Ve ambalajlı gıda maddelerine önemli bir avantaj sağlamamaktadır. Oysa ki ülkemizde ambalajlı gıda tüketiminin arttırılması yolunda topyekün çalışmamız öncelikle toplum sağlığı ve Sürdürülebilir Gıda Güvenliği açısından son derece önem taşımaktadır.

Devlet Sanayicilik Yapmamalı!...: Değerli Konuklar ülkemizde tarım sektörünün sorunları hepimiz iyi biliyoruz ki son derece derin ve çeşitlidir. Ama bir sanayici gözüyle baktığımızda devlet hangi tarım ürününe el attıysa o ürünün kalite problemi yaşadığını, dünyayla rekabet edemez hale geldiğini ve sistemden beslenen birçok organizasyonu beraberinde doğurduğunu görüyoruz. Mesela ÇAY, Bugün Türk çayı dünyayla rekabet edemez hale gelmiştir. Kalite sorunu o kadar büyük boyutta ki Türk çayına yabancı pazarlarda alıcı bulamıyoruz.. Aynı cins bir sorunu şeker pancarında yaşıyoruz. Şeker pancarını sanayici Türkiye'de 1000 dolara alırken dünya pazarlarında bu fiyat **500** dolar seviyelerinde. Yani sizin sanayiciniz hammaddesini dünyanın 2 katı kadar pahalı bir bedele temin edecek ve dönüp dünya fiyatlarıyla alıcı bulmaya çalışacak. Ondan sonra da pancar tarımını koruduğumuzu zannedeceğiz. Soruyorum size rasyonellik bunun neresindedir?... Bu anlamda sektördeki KİT'lerin özelleştirme sürecinin hızlandırılması, BİRLİKLERİN yeniden yapılandırılması ve Birliklerin gelişmiş birer tarımsal kooperatife dönüştürülmesi şarttır. Siz devlet olarak hem üretim yapıp sanayiciyle rekabet halinde olacaksınız hem de sektöre dönüp "üretin ihracat yapın" diyeceksiniz.

Tüketicinin Bilinçlendirilmesi: Tüketicilerin sağlığı ve ekonomik çıkarlarının korunmasının yanı sıra, belli standart ve kalitede, mal ve hizmet üretimine imkan sağlamak hepimizin

üzerinde önemle durması gereken bir husustur. Bakın şimdiye dek saydığımız problemlerin çözümü aslında önemli ölçüde Tüketicinin Bilinçlendirilmesindedir. Mesela kayıt dışının önlenmesinde Tüketici en büyük faktördür.

5179 Sayılı Gıda Kanunu, Gıda güvenliği ve güvenilirliği ve Gıdaların Denetimi: Sayın dinleyiciler sektör açısında 5179 Sayılı Kanun son derece önem taşımakta. Çünkü sektörde özellikle denetimler noktasındaki çok başlılık bu kanunla giderilmeye çalışılmıştır. Ama hemen arkasından çıkan Belediyeler Kanunundaki denetim yetkilerinin belediye zabıtalarna devredilmesi sektör açısından anlaşılmaz ve kabul edilemez bir uygulama olacaktır. Türkiye’de 285.000 bin perakende satış noktası bulunmakta. Bu son derece ciddi bir rakam olmakla beraber bu noktadaki denetimlerin alanında uzman kişilerce yapılması ve yetkinin sadece Tarım Bakanlığında olması şarttır. Aksi halde Güvenli Gıda Tüketimi konusunda ciddi sıkıntılarla karşılaşacağımız kesindir. Gıda Sanayinin en can alıcı kanunu olan 5179 Sayılı Kanunun öngördükleri dışında bir uygulamaya gitmek çok boyutlu sorunları yeniden gündeme getirecektir.

Son olarak gıda sektörünün dış ticaret seyrine dikkatinizi çekmek istiyorum:

Sektör, ülke nüfusunun zorunlu gıda maddeleri ihtiyacını karşılaması, sanayi sektörüne hammadde sağlaması, sanayi ürünlerine talep yaratması, ulusal gelir ve ihracata katkıları ile büyük önemi haizdir. Ülkemizin söz konusu potansiyelinin değerlendirilmesinde gıda sanayinin etkin rolü bulunmaktadır. Bugün Gıda sanayinin ihracatı 5 Milyar USD civarındadır. Türkiye gibi kaynakları bu denli zengin potansiyeli bu denli güçlü bir ülke için bu rakam son derece düşüktür. Burada hedefleri büyütmemiz ancak ve ancak hükümetin atacağı somut adımlara bağlıdır. İhracatın teşviki sadece vergi indirimi değildir. Özellikle dış ticaret müsteşarlığının yaptığı ülkeler arası işbirliği anlaşmalarında Gıda sanayine özel önem verilmeli ve üzerinde çalışılmalıdır. Öte yandan özellikle hammadde girişlerinde yaşanan sıkıntılar zaman zaman ihracatı baltalayıcı düzeydedir.

Federasyon olarak her zaman Tarım sektörü ile Gıda sanayinin entegrasyonun önemini vurguluyoruz. Ancak ülkemizdeki korumacı anlayış ne Sanayinin önünü açmakta ne de ülke tarımını kurtarmaya yetmektedir. Yeni dünya düzeninde sadece tarım ve gıda sektörü değil ülke olarak her sektörde çağın gerektirdiği akılcı politikaları üretmek ve bu doğrultuda uygulama stratejileri geliştirmek zorunluluğumuz kaçınılmazdır.

Ben bu vesileyle TÜSİAD’a ülkemiz açısından bu denli önemli bir konuyu ele aldığı için şahsım ve Federasyonum adına teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.